

Waarin opgenomen de vierde jaargang van « Nieuw Leven », het cultuurblad voor Vlaanderen.

Henri Borel — Cyriel Buyase — G. D. Gratama — Joh. De Meester — André De Ridder
Mr. Van Rossem — W. Steenhoff — Félix Timmermans. — Prof. Dr. Jan Veth — Hoofdredacteur : Anthony Struijs

BEHEER EN REDACTIE :
Laan van MEERDERVOORT, 580
DEN HAAG

ABONNEMENTEN :
Voor Holland en België. f 15.—
Voor Koloniën en buitenland. . . . f 17.50
Franco per post voor Holland . . . f 16.—

BEHEERDER :
ANTHONY STRUIJS
DEN HAAG - BRUSSEL

Voor advertenties wendde men zich tot het Publiciteitsbureau Rijnuit, Maaskade, 84, W. Z. — Rotterdam.

Bestel tijdig een
abonnement op dit
tijdschrift voor den
jaargang 1924, bij :

Modern Boekhuis

TH. STEGMANS
Boekhandel

Nieuwe Binnenweg
259-261

Telef. 30665

ROTTERDAM

Laat uw jaargang
1923 keurig en ar-
tistisch bij ons in-
binden.

INHOUD :

Enkele beschouwingen over de ontwikkeling
der Vroeg-Italiaansche Schilderkunst.

Het leven der oude uithangborden, door
Felix Timmermans.

De Chineesche Hel, door een R. K. Missio-
naris.

Hof en Diplomatie, door Jhr. F. M.
Society.

De Hollandsche Edelsmeedkunst.
Laat ze maar kwekken.

Hans de Klokkenluider van Joh. Fabricius,
door R. van Ruyven.

Van de Leestafel : Fr. Bridge en R.
Noble.

Revue-Hirsch.

Vier hors-texte, platen.

Latijn en Grieksch

Opleiding

tot

het

Staatsexamen

S.W.F. Margadant

Obrechtstraat, 292

's Gravenhage

Voorbehouden voor "Capi"

DE HOLLANDSCHE EDELSMEEDKUNST

De evolutie van « de lijn » speelt in de op edele metalen toegepaste kunst een overwegende historische rol; in aansluiting aan de meer speciale Juweelsmeedkunst, waarover we 't in een onzer vorige nummers hadden, lijkt 't ons aantrekkelijk hier een en ander over de geschiedenis der edelsmeedkunst,

d. w. over haar stijlwisselingen mede te deelen.

Zij is eeuwen geleden ontstaan uit de behoefte ons vaatwerk, ons huisraad en, zooals we in ons artikel over Juweelsmeedkunst schreven, onze lijfsieraden behagelijke, zoo mogelijk zinnvollen vorm te geven. Het vaatwerk der Grieken en Romeinen bestond nog niet uit edele metalen, onder den invloed van hoogere smeedkunst gemaakt tot objecten, die als dingen van schoonheid een vreugde voor altijd vormden; van feitelijke edelsmeden kunnen eerst de middeleeuwen spreken, meer bijzonder de late middeleeuwen. Op kerkelijk gebied zagen we in de schatkamer van de Notre Dame te Parijs prachtige specimen in den vorm van monstransen en wierookvaten, gewijde bekers en heilige relieken, werkelijke kostbare stukken smeedkunst, in vorm en versiering teruggaande tot de middeleeuwen, maar ook producten van drijfkunst dier tijden zelf waren er als heilige tresoren aanwezig. Naast die kerkkunst was er ook een profane edelsmeedkunst, d. w. z. die, waarin het wezen, de sfeer der kerk en der schoone en hemelwaarts strevende Gothiek niet is uitgedrukt; ze

Louis XIV zilveren fruitmand.

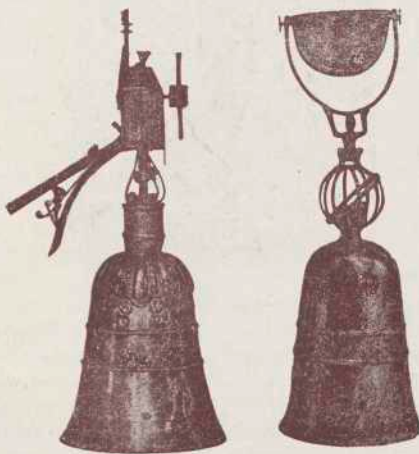
is echter vrijwel geheel verloren geraakt en nauwelijks bestaan er nog enkele exemplaren van in 't Museum Cluny.

De Gothiek brengt ons vanzelf op 't domein der gildeketens en kerkelijke schrijnen (St-Sebalduskerk in Nürnberg) en kostbare, bewerkte kistjes, waarop Memlinck eens

zijn edelste arbeid aanbracht. De uitersten raakten ook hier elkaar en brachten vanzelf tot versiering door drijfkunst van dat vaatwerk, dat dienst deed bij de drinkgelagen en feestmalen. Doe een omme-gang in onze stedelijke musca, ons Rijksmuseum te

Amsterdam en overal zult ge ze zien, die kostelijke bokaalen, drinkhorens en bekers.

Over 't algemeen was in de Gothieke smeedkunst het motief hoofdzaak: de opwaartsche lijn; de dévotie détails, en in de versieringstechniek van 't huisraad van edel metaal, de distelrand wijzen op de verheven opvatting, in de kunst tot uiting gebracht. Die distelrand voert terug naar 't verheven Passie-verhaal, is daarin een overblijfsel van de doornenkroon van Christus. Vele details uit die periode vinden als

Molenebeker en Stortebeker

motief een historische of kerkelijke bron van oversprong.

De naar alle zijden om zich heen grijpende renaissance valt feitelijk samen met een aera van grooten bloei: de schutters- en gildefeesten en de decoratieve bokaal, de imponeerende drinkschaal, de grillige beker, waaraan vaak een brok geschie-

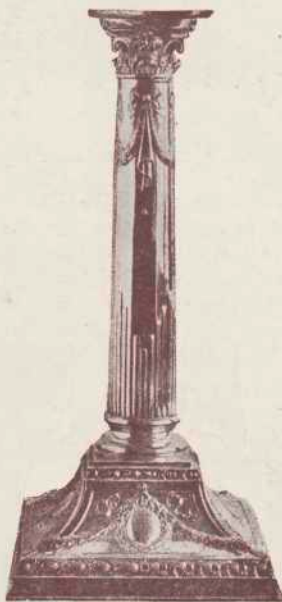
denis verbonden was, deden hun intrêe. Molenbekers en stortbekers geven in hun vorm en afmeting een alleraardigst beeld van den geest van onmatigheid, die de periode der Duitsche keizers kenmerkte; ananas- en kokosbekers zijn namen, in verband met de analoge vormen der bekens en der vruchten, waaraan die naam is ontleend. Heidelberg en zijn historisch slot vertellen u in de figuur van Perkea, den voorzitter en gangmaker der keizerlijke gelagen, hoe ver die heeren van geheelonthouding afstonden en het beroemde vat doet daartoe nog het hare. Die jaren waren de tijden van opkomst der metaaldrijfkunst. Het drijven van figuren, motieven en zinnbeelden maakte zoo'n rijkbewerkte drinkschaal tot een artistiek stuk handwerk, dat een persoonlijk karakter droeg, wyl er geen mekanische techniek bij in actie was geweest. Het ambacht ontwikkelde zich hier tot een sijngeestige kunst van hoogere orde en de geschiedenis wijst dan ook tal van beroemde drijvers uit de 16^e eeuw aan; hun ambacht stond onder de andere gildebroeders zeer hoog aangeschreven. Eerst tegen de 17^e eeuw trad naast de drijfkunst de graveerkunst meer op den voorgrond; de handnijveren hanteerden de graveerstift en brachten in het willig metaal naar ornamentvoorbeelden van groote kunstenaars schoone versieringen aan.

De bloem en de vrucht in haar oorspronkelijken vorm, dus niet als styleermotief, trad bij die sierkunst op den voorgrond. Styleeren is eigenlijk gezegd meer een kunstvorm van lateren tijd; men benuttigde daarbij de contouren van een voorwerp om een lijnschoone hoek-, rand- of vlakvulling te verkrijgen; het werd in dat versieringsgeheel een telkens terugkevend element en de oorspronkelijke contouren vervaagden, losten zich op in zoo'n randdecoratie. Wat in Holland de invloed der meesterschilders op de vaatwerkversiering is geweest, laat zich begrijpen. Ook voor de edelsmeden en graveurs was de bloeiperiode van Frederik Hendrik en dat der Hollandsche zeevaart een tijdperk van glorie.

We denken hier aan de vele artistieke leden

uit 't geslacht der Vianen's, waarvan menig particulier kunstkabinet nog waardevol werk in eere houdt.

Toen volgde een tijd, waarin men ernaar streefde, de lijnen te laten vervloeien tot een meer welvende sierkunst, die gevolgd werd door een nieuwe kunstvorm: het zoogenaamde uitzaagwerk, dat in de precieus vruchtenmandjes van goud en zilver en in de geraffineerde bonbonschaaltjes en sierkorfjes rijkelijk toepassing vond en dat zich als artistieke uiting oploste in de Lodewijk-stijlen, die in opkomst waren en den nieuwen vorm van smeedkunst schiepen.

Empire kardslaar

We gingen geleidelijk over in de barok- en rococostijl met zijn schelpmotieven, zijn tierclantijnig gedoe en zijn omgekeerde C's; de kunst dreigde te verweekelijken in de cliché-vormen van dien tijd zonder karakter in de lijnvorming; alles was gemanieerd, wat het handwerk dier dagen schiep en voortbracht; versieringsoverdaad trad in de plaats van soberheid van vorm en lijn en het protserdom maakte zich als koopers van de kunstmarkt meester.

De materiele welvaart van den koopman sprak zich in zijn eetkamer en op z'n tafel uit in averechtsch-aesthetische uitingen van opdringerige, burgerlijke en door z'n gemis aan individualiteit bovendien nog banale kunst.

Het stijlbegrip raakte in verdwazing; slaphed van geest en gemis aan kracht in de lijnvoering kenmerkte de huis- en tafelsieraden van dien tijd, waarmede de paleizen der Lodewijkers overla-

den waren. Alles daalde af tot een gezocht boudoir-mooi, dat wel hoorde bij 't tijdbeeld dier dagen, maar niet bij een scherp en doelbewust zich rekenschap gevende kunstopvatting.

De reactie op die weekheid van vorm was de terugkeer tot de oude klassieke lijn, tot een wereldsch klassicisme, de Empire stijl: de Grieken en Romeinen waren daarmede weer aan 't woord.

De Hollandsche edelsmeedkunst bleef echter vrijwel buiten de beïnvloeding van dit klassicisme, bewandelde eigen banen en volgde niet de strakke statigheid en strengheid van lijn uit 't Napoleon-

tische tijdperk en dat van 't Directoire, welke stijl door een te veel aan figuren après tout toch overdadig was.

Nog bleef ons handwerk handwerk, schoon het Engelsche fabriekmatige edelsmeden een oogeblik dreigde onze Hollandsche persoonlijkheid aan te tasten, maar onze aanpassingsgeest schiep uit de kunst van anderen eigen karakteristieke omvorming, die in wezen Hollandsch van uitdrukking bleef. Van de Empire-stijl namen wij enkel de sierlijke parelrand als toegepaste sierlijn over.

Na de overdaadstijlen der Fransche pronkjaren volgde een slappe, uitdrukkingloze periode; wij vielen terug in een afwezigheid van eigen aard, in stijlloosheid. De Biedermayer-tijd kenmerkte zich vóór alles door gemis aan een eigen artistiek leven in de toegepaste kunst: de kunst leek verstorven; er kwam een onatuurlijk-brave en deugdzame plooi in samenleving en geestelijke uiting, alles de weergalm van een steilen rechtzinnigen geest, dor en droog, futloos en onpersoonlijk.

Dat die kunst niet blijvend kon zijn, is te begripen, wijl ze niet levensecht was. 't Werd een strevend zoeken en tasten zonder een stevige, vaste vorm te vinden. Zilveren pauwen en andere vogels, naast natuurgetrouwe boomnabootsingen in edel metaal wijzen erop hoe stuurloos en onrationeel alles was in onze stijlloosheid en zoo moest er wel een overgangperiode ontstaan, die in zichzelf de gelegenheid bood een nieuwe kunst te doen opkomen, al miste deze dan ook oorspronkelijkheid.

Er werd maar steeds gezocht naar eigen en nieuwe banen; groote kunstnijveren en sierkunstenaars van beteekenis, als Begeer en Van Kempen, gingen zich ermee bemoeien en moderne, frissche vormen werden geschapen, die geïnspireerd waren door kunstbeginselen, ontleend zoowel aan 't Oosten als aan de Gothiek, waarbij echter 't inspireerende element uitgangspunt en niet meer bleef. Streng eenvoud in vaak bruusk gebroken lijnen, rustig met emailbewerking in de onderdeelen versierd, geven met een enkel voorbeeld aan het nieuwe vormstreven der moderne dagen. De sierkunstenaar heeft bij 't moderne edelsmeedwerk de leiding en de edelsmid is de uitvoerder van zijn ideeën, maar meestijds is de sierkunstenaar en de edelsmid één en dezelfde persoon, waardoor 't kunstwerk eerst recht een sterke persoonlijkheid uitspreekt.

Het begrip brak daarbij zich baan, dat de materie plastisch bewerkt moet worden, d. w. z. dat men zonder ornamentjes of graveerversiering, enkel door sobere welvingen en effen, vlakke reliefs een wellend lijnenspel krijgt, dat zelf licht en schaduw in 't glanzend metaal weet te wekken. En zóó is dan edelsmeedkunst een werkelijke "kunst", niet enkel meer kunstnijverheid, geworden, omdat de ontwerper, de sier-artist aan zijn scheppenden geest vorm weet te geven in de wilige materie die onder zijn gevoelige vingers wordt tot "a thing of beauty and art". V. R.

Laat ze maar kwekken

Laat ze maar kwekken

Laat ze maar kwakken, de puiden die
groene beheerders van 't landelijk water,
donker getikkeld..... en... boos zou me zeggen,
boos met hun hoekige nekkegezichten,
wreed met hun oogen die bolde en vaste
blekken in 't wilde,
luisterend schouwen, en niets 'n bekijken. —
— Boos toch 'n zijn ze, de puiden,
nekkersch noch aafsch; — geen
kinders 'n trekken ze 't huiswaarts,
nieverst geen spur van hun haken;
meêgaande volk, dat
goêloos, geen mugge 'n zou kwaad doen,
is 't dat die mugge verstand heeft,
en van verre goëndag knikt. —